21376 ـ ئەزان قانداق بولىدۇ ؟

سۇئال

جامائەت نامىزدىن بۇرۇن كىشى قانداق تەكبىر(يەنى ، ئەزان) قىلىدۇ ، دەيدىغان سۆزلەر قايسى ؟ ئەزاندا ھەر بىر سۆزنى ئىككى قېتىم دەمدۇ ياكى بىر قېتىم يېتەرلىكمۇ ؟ بۇ ھەقتە بىر ئاز قايمۇقۇش بار .

تەپسىلى جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

ئەزاننىڭ بىر نەچچە شەكلى سەھىھ نەقىللەردە پەيغەمبەردىن (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) نەقىل قىلىنغان بولۇپ ، سۈننەتنى گۈللەندۈرۈش ، ھەمدە بىلىمسىز كىشىلەر ياكى ئۆزىنىڭ مەزھىپىدە ئەسەبىي كىشىلەر تەرىپىدىن پەيدا قىلىنغان ئىختىلاپلار ۋە توقۇنۇشلارنى تۈگىتىش ئۈچۈن ، ئۇنىڭدىن نەقىل قىلىنغان بۇ شەكىللەرنىڭ ھەممىسىنى قوللىنىش سۈننەت .

پېشىۋا ئىبنۇ ئۇسەيمىين مۇنداق دىگەن :

" ئەزان ھەققىدە سۈننەتتە نەقىل قىلىنغان ھەر قانداق شەكىل دۇرۇس ، بەلكى ناۋادا ئۇ قايمۇقۇش ،ۋە پىتنە پەيدا قىلمىسا بەزىدە بۇنىڭ بىلەن ، بەزىدە ئۇنىڭ بىلەن ئەزان قىلىش كىرەك .

مالىكنىڭ قارىشىدا : 17 ئىبارە ئوقۇلىدۇ ، بېشىدىكى ئاللاھۇ ئەكبەرنى ئىككى قېتىم ئېيتىدۇ ؛ ئاندىن مۇئەززىن ئىككى گۇۋاھلىق سۆزنى بىرىنچى قېتىم ئىچىدە دېيىشى ، ئاندىن ئۇلارنى ئۈنلۈك دېيىشى ۋە ئەزاننى داۋاملاشتۇرىشى كىرەك .

شافىئىيىنىڭ قارىشىدا : بېشىدىكى تەكبىرنى تۆت قېتىم دېيىش بىلەن 19 ئىبارە بولۇپ ، مۇئەززىن ئىككى گۇۋاھلىق سۆزنى بىرىنچى قېتىم ئىچىدە دېيىشى ، ئاندىن ئۇلارنى ئۈنلۈك دېيىشى ۋە ئەزاننى داۋاملاشتۇرىشى كىرەك .

بۇلارنىڭ ھەممىسى سۈننەتتە كەلگەن ، شۇڭا بۇ قېتىم بۇنىڭ بىلەن ئەزان قىلىنسا ، يەنە بىر قېتىم ئۇنىڭ بىلەن ئەزان قىلىنسا ، بۇ ياخشى . ئاساسى پىرىنسىپ بولسا : كىشى تۈرلۈك شەكىللەردە نەقىل قىلىنغان ئىبادەتلەرنى ئەنە شۇ شەكىللەرنىڭ ھەممىسىدە قىلىشى ئەۋزەل .

" الشرع الممتع " (2 / 51 ، 52) .

ھەمدە ئىمام ئەھمەد ۋە ئەبۇ ھەنىيفىنىڭ قارىشى بولسا : ئەزان 15 ئىبارە بولۇپ ،ئۇ بىلالنىڭ(ئاللاھ ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن) ئەزىنى .

مالىك ۋە شافىئىيىنىڭ دەلىلى :

ئەبۇ مەھزۇرەدىن نەقىل قىلىندىكى ، ئاللاھ پەيغەمبىرى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ئۇنىڭغا بۇ ئەزاننى

ئۆگەتكەن : ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ، ئاندىن تەكرار : ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ، دەيدۇ . ھەييە ئەلەسسەلاھ ئىككى قېتىم ، ھەييە ئەلەل فەلاھ ئىككى قېتىم ، ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، لا ئىلاھە ئىللەللاھ . [مۇسلىم نەقىل قىلغان ، 379]

بۇ ھەدىيس بولسا مالىك ۋە شافىئىي مەزھىپىنىڭ دەلىلى ، بېشىدىكى تەكبىير ئىككى خىل شەكىلدە كەلگەنلىكى ئۈچۈن ، مالىكنىڭ مەزھىپىدە ئىككى قېتىم ، شافىئىينىڭ مەزھىپىدە تۆت قېتىم .

نەۋەۋىي (ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھىم-شەپقەت قىلسۇن)مۇنداق دىگەن :

سەھىيھۇل مۇسلىمدىكى بۇ ھەدىيس بېشىدىكى تەكبىرنى ئىككى قېتىملا دىيىشنى تىلغا ئالىدۇ . مۇسلىمدىكىدىن باشقىلىرىدا تەكبىيرنى تۆت قېتىم دىيىش كېرەك دىيىلىدۇ . قازىي ئىياز مۇنداق دىگەن : " سەھىيھ مۇسلىمدىكى بەزى نەقىللەردە ئۇنى تۆت قېتىم دىيىش تىلغا ئېلىنىدۇ . شافىئىي ، ئەبۇ ھەنىيفە ، ئەھمەد ھەمدە كۆپچىلىك ئالىملار ئۇ تۆت قېتىم تەكرارلىنىشى كېرەك دىدى ، ھەمدە مالىك : ئىككى قېتىم تەكرارلىنىشى كېرەك دىدى ، ھەمدە ئۇ مەزكۇر ھەدىيسنى دەلىل قىلدى .

ئەبۇ ھەنىيفە ۋە ئەھمەدنىڭ قارشىسىنىڭ دەلىلى :

نەقىل قىلىنىدىكى ، ئابدۇللاھ بىن زەيد مۇنداق دىگەن : " ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرپىلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) قوڭغۇراقنى كىشىلەرنىڭ نامازغا يىغىلىشى ئۈچۈن ئۇرۇشقا بۇيرىغاندا ، مەن ئۇخلاۋاتقىنىمدا بىر كىشى قولىدا قوڭغۇراقنى تۇتقىنىچە مىنىڭ ئەتراپىمدا ئايلاندى-دە ، مەن : " ئى ئاللاھنىڭ بەندىسى ، قوڭغۇراقنى ساتامسەن ؟ " دىدىم. ئۇ : " ئۇنىڭ بىلەن نىمە قىلىسەن ؟ " دىدى . مەن : " ئۇنىڭ بىلەن نامازغا چاقىرىمىز ." دىدىم .ئۇ : " ساڭا ئۇنىڭدىنمۇ ياخشى نىمىنى كۆرسىتىپ قويمايمۇ ؟ " دىدى . مەن : " ھەئە . " دىدىم . ئۇ دىدى : " ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ، ھەييە ئەلەسسەلاھ ھەييە ئەلەسسەلاھ ، ھەييە ئەلەل فەلاھ ھەييە ئەلەل فەلاھ ، ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، لا ئىلاھە ئىللەللاھ دەيسەن ." ئۇ مۇنداق دىگەن : " ئاندىن ئۇ مىنىڭدىن ئانچە يىراققا كەتمىدى . ھەمدە ئۇ : " نامازغا ئىقامەت قىلساڭ : ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، ئەشھەدۇ ئەنلا ئىلاھە ئىللەللاھ ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ، ھەييە ئەلەسسەلاھ ، ھەييە ئەلەل فەلاھ ، قەد قامەتىس سەلاھ قەد قامەتىس سەلاھ ، ئاللاھۇ ئەكبەر ئاللاھۇ ئەكبەر ، لا ئىلاھە ئىللەللاھ دەيسەن ." دىدى . شۇئىنىڭ بىلەن تاڭ ئاتقاندا ئاللاھ ئەلچىسىنىڭ(ئاللاھنىڭ تەرپىلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) قېشىغا كېلىپ ، ئۇنىڭغا چۈشۈمدە كۆرگەنلىرىمنى خەۋەر قىلدىم . شۇئىنىڭ بىلەن ئۇ : ئاللاھ خالىسا ، ئۇ راست چۈش . بىلال بىلەن تۇر ھەمدە ئۇنىڭغا كۆرگەنلىرىڭنى ئۆگەت ، ئۇ ئاشۇئىنىڭ بىلەن نامازغا چاقىرسۇن ، چۈنكى ئۇنىڭ ئاۋازى سىنىڭكىگە قارىغاندا بەكرەك مۆڭلۈق . دىدى . شۇئىنىڭ بىلەن بىلال بىلەن بىللە تۇرۇپ ، ئۇنىڭغا ئۆگىتىشكە باشلىدىم ھەمدە ئۇ ئۇنىڭ بىلەن نامازغا چاقىردى . ئۇمەر بىن خەتتاب ئۆيىدە تۇرۇپ ئۇنى ئاڭلاپ ، تونىنى سۆرىگىنىچە چىقتى ھەمدە : " سىنى ھەقىقەت بىلەن ئەۋەتكەن كىم بىلەن قەسەم ، ئى ئاللاھ ئەلچىسى ! مەنمۇ ئۇنىڭ كۆرگىنىگە ئوخشاشنى كۆردۈم . " دىدى . شۇئىنىڭ بىلەن ئاللاھ

ئەلچىسى(ئاللاھنىڭ تەرپلىشى ۋە ئامانلىق ئۈنىڭغا بولسۇن) : مەدھىيە ئۈنىڭغا بولسۇن ! دىدى .

[ئەبۇ داۋۇد نەقىل قىلغان ، 499 . ئۇنى ئىبنۇ خۇزەيمە (1191) ، ئىبنۇ ھەببان (4572) سەھىيھ دەپ تۈرگە ئايرىدى . ھەمدە خۇددى سۈنەنى بەيھەقىيدا (1390) كەلگەندەك ، تىرمىزي ئىمام بۇخارىينىڭ ئۇنى سەھىيھ دىگىننى نەقىل قىلغان .]

ئىسلام پېشىۋاسى ئىبنۇ تەيمىيە مۇنداق دىگەن :

" ئىش شۇنداق بولغانىكەن ، توغرا قاراش بولسا ھەدىيسشۇناسلار ۋە ئۇلارغا ئەگەشكۈچىلەرنىڭ قارشى بولۇپ ، يەنى پەيغەمبەردىن(ئاللاھنىڭ تەرپلىشى ۋە ئامانلىق ئۈنىڭغا بولسۇن) نەقىل قىلىنغان ھەرقانداق نەرسىنى قوبۇل قىلىش ھەمدە بۇ نەقىللەرنىڭ ھىچقايسىسىغا قارشى تۇرماسلىق . چۈنكى ئەزان ۋە ئىقامەتنىڭ ھەرخىل بولۇشى قىرائەتلەر ، تەشەددۇدلار ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنىڭ ھەرخىل بولۇشىغا ئوخشايدۇ . ھىچكىمنىڭ ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرپلىشى ۋە ئامانلىق ئۈنىڭغا بولسۇن) ئۈممىتىگە بەلگىلىگەن ھەر قانداق نەرسىنى ياقتۇرماسلىققا ھوقۇقى يوق . مۇشۇنىڭغا ئوخشاش مەسىلىلەردە ئىختىلاپلاشقان ۋە بۆلۈنگەن ، ھەتتا كىشىلەرنى دوست ياكى دۈشمەن دەپ قاراش دەرىجىسىگە بارغان ، ياكى ئۈنىڭدىكى ھەرخىللىق ئاللاھ تەرپىدىن ئىجازەت بىرىلگەن ئاشۇ مەسىلىلەر ئۈستىدە ئۇرۇش قىلغانلارغا كەلسەك ، خۇددى شەرقتىكى كىشىلەرنىڭ قىلغىنىدەك ، ئۇلار دىنلىرىنى پارچىلىغان (يەنى ، توغرا ئىسلام بىر ئىلاھچىلىقىدىن ئايرىلغان) ، ھەمدە مەزھەپلەرگە بۆلۈنگەن ، ھەمدە ئۆزلىرىنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشكەنلەرنىڭ قاتارىدا . بۇنىڭغا ئوخشاش مەسىلىلەردە سۈننەتكە ئەگىشىشتىكى مۇكەممەللىك بولسا : بەزىدە ئۇنى ، بەزىدە بۇنى قىلىش ، بۇ جايدا ئۇنى ، ئۇ جايدا بۇنى قىلىش . چۈنكى سۈننەتتە كەلگەن نىمىنى تاشلاپ ، باشقا نىمىلەرنى چىڭ تۇتۇش سۈننەتنىڭ بىدئەت دەپ قارىلىشىغا ھەمدە مۇستەھەب نىمىنىڭ ۋاجىپ دەپ قارىلىشىغا ئىلىپ بارىدۇ ، ھەمدە ناۋادا باشقىلار ئۇنى باشقىچە ئۇسۇلدا قىلسا ، بۆلۈنۈش ۋە ئىختىلاپقا ئىلىپ بارىدۇ . شۇڭا مۇسۇلمان سۈننەتنى ۋە جامائەتنى چىڭ تۇتۇشقا چاقىرىدىغان ئومۇمى پىرىنسىپقا دىققىتىنى بىرىشى بولۇپمۇ جامائەت نامىزىغا ئوخشاش ئىشتا ئۈنىڭغا رىئايە قىلىشى كىرەك . . . ئىككى گۇۋاھلىق سۆزنى ئىككى قىتىم تۆۋەن ئاۋازدا ئاندىن ئۇنى ئۈنلۈك ئاۋازدا تەكرارلاش مالىك ۋە شافىئىينىڭ تاللىشى ، بىراق مالىك تەكبىر ئىككى قىتىم دىيىلىشى كىرەك دەپ قارىدى ھەمدە شافىئىي ئۇ تۆت قىتىم دىيىلىشى كىرەك دەپ قارىدى ، لىكىن ئەبۇ ھەنىيفە ئىككى گۇۋاھلىق سۆز ئەزان جەريانىدا تۆۋەن ئاۋازدا دىيىلمەسلىكى كىرەك دەپ قارىدى . ئەھمەدكە كەلسەك ، ئۇ ھەر ئىككىلىسى سۈننەت دىدى ، بىراق ئۇ ئۇنى قىلماسلىقنى ئەۋزەل كۆردى ، چۈنكى ئۇ بىلالنىڭ ئەزىنى ئىدى .

ئىقامەتكە كەلسەك ، مالىك ، شافىئىي ۋە ئەھمەد ئىبارىلەر بىر قىتىم دىيىلىدۇ دىدى . بىراق ئەھمەد ئۇلارنى ئىككى قىتىم دىيىش سۈننەت دىدى . ئۇ ئۈچەيلەننىڭ ھەممىسى ، ئەبۇ ھەنىيفە ، شافىئىي ۋە ئەھمەد " قەد قامەتىس سەلاھ" نى ئىككى قىتىم دىيىشنى ئەۋزەل كۆردى ، لىكىن مالىك ئۇنداق قارىمىدى . ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ .

" مجموع الفتاوى " (22 / 66 ـ 69) .